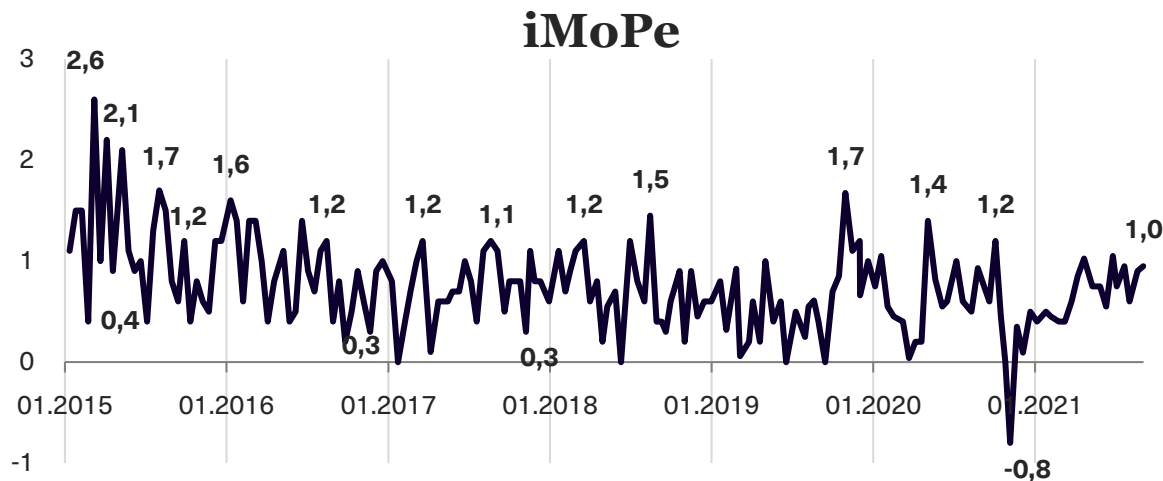

iMoRe №148. Судова реформа та цифрова економіка

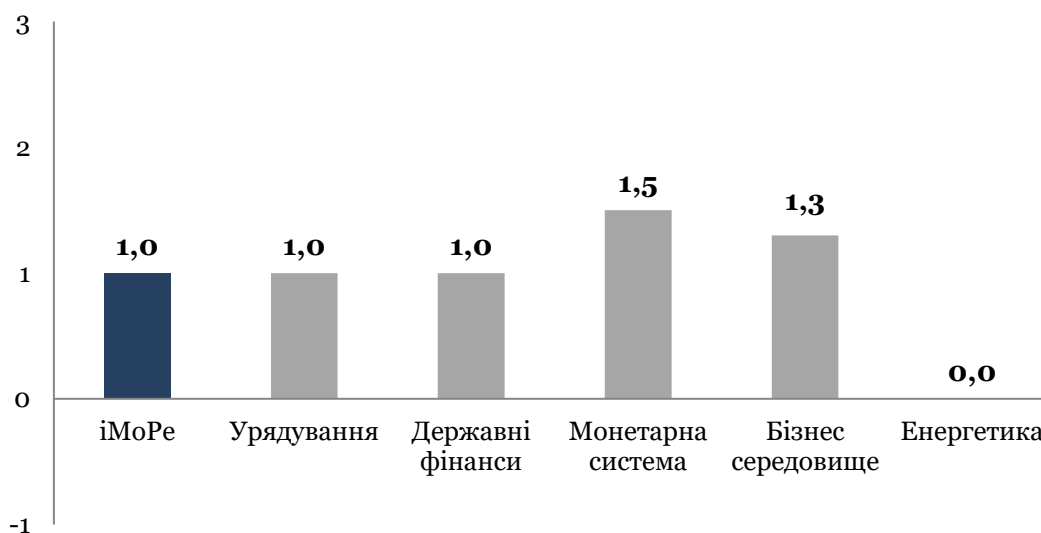
Індекс моніторингу реформ (iMoRe) становить +1,0 бала за період з 2 по 15 серпня 2021 року з можливих значень від -5,0 до +5,0. У попередньому раунді індекс дорівнював +0,9 бала.

Графік 1. Динаміка Індексу моніторингу реформ

iMoRe може приймати значення від -5 до +5, значення вище за +2 розглядається як прийнятний темп реформ

Графік 2. Значення iMoRe та його компонентів у поточному раунді оцінювання

Основні події раунду

1. Закон про відновлення роботи Вищої кваліфікаційної комісії суддів, +2,0 бала

Вища кваліфікаційна комісія суддів (ВККС) є колегіальним органом суддівського врядування. Вона відповідає за добір кандидатів для призначення на посаду суддів та їх оцінювання. Після того, як ВККС рекомендувала суддю для призначення на посаду, його також перевіряє Вища рада правосуддя.

Цей орган не працював [з 2019 року](#). У суспільства не було довіри до діяльності цього органу, тому що він неодноразово рекомендував призначити на посади недобросовісних суддів. [Експерти вважають](#), що одна з причин цієї проблеми полягала у принципі формування ВККС. На дві третини комісія складалася з суддів — але вони виявилися неготовими об'єктивно оцінювати та звільняти своїх колег. Зокрема, через цю проблему ідею очищення судової влади так і не вдалося реалізувати. Тому Верховна рада прийняла закон, [яким розпустила ВККС](#).

Закон [1629-IX](#) від 13.07.2021 визначає нові принципи формування ВККС.

Коментар

«Закон передбачає створення на два роки конкурсної комісії для відбору членів ВККС (половина – представники Ради суддів України, інша половина – міжнародні експерти, з вирішальним голосом останніх). Конкурсна комісія має відібрати і запропонувати не менше двох кандидатів на кожну вакантну посаду члена ВККС. Остаточне призначення з цього списку має зробити ВРП. Перевагою закону є те, що міжнародники матимуть вирішальний голос, а це зменшує можливості для зовнішнього втручання в конкурс. Водночас зберігаються ризики такого втручання з боку передусім Окружного адміністративного суду м. Києва, який зможе “коригувати” результати конкурсу, а також з боку ВРП, яка може бути не очищена до часу формування нової ВККС».

Роман Куйбіда, Центр політико-правових реформ

2. Закон про порядок обрання членів Вищої ради правосуддя, +2,0 бала

Вища рада правосуддя (ВРП) відповідає за призначення, звільнення суддів та притягнення їх до відповідальності за порушення. Цей орган відіграє одну із ключових ролей в успішній реалізації судової реформи. Проте чинний склад ВРП [не впорався з цією задачею](#). Тому постало питання про “перезапуск” цього органу.

Закон [1635-IX](#) від 14.07.2021 запровадив попередню перевірку потенційних кандидатів до ВРП під час їх добору та ініціював одноразове оцінювання відповідності чинних членів ВРП критеріям професійної етики та добросовісності.

Коментар

«Закон передбачає запровадження попереднього конкурсного відбору членів ВРП через Етичну раду. Спосіб її формування і голосування подібний до конкурсної комісії для відбору членів ВККС. Також Етична рада має протягом 6 місяців з часу її формування перевірити на добросовісність чинних членів ВРП. Негативний висновок Етичної ради є підставою для звільнення члена ВРП органом, який його призначив або обрав. Ризиком для реалізації закону може бути саботування утворення Етичної ради з боку Ради суддів України, а також звільнення декількох членів ВРП з власної ініціативи, що призведе до неповноважності ВРП і неможливості утворення Етичної ради. У цьому випадку закон потребуватиме змін. Серед інших змін – утворення служби дисциплінарних інспекторів, які будуть виконувати функції розслідування і обвинувачення в дисциплінарних справах щодо суддів. Але їх відбір має проводити ВРП після перевірки всіх членів ВРП Етичною радою».

Роман Куйбіда, Центр політико-правових реформ

3. Закон про посилення відповідальності органів управління банків за прийняття рішень, +2,0 бала

Закон [1587-IX](#) від 30.06.2021 наблизив законодавство щодо корпоративного управління в банках до стандартів ЄС.

Зокрема, він вимагає, щоб засновники банку та власники істотної участі в ньому надавали НБУ всі наявні документи, що підтверджують відповідність ділової репутації та фінансового стану вимогам законодавства.

Закон чітко визначив повноваження Наглядової ради банку. До виключної компетенції Наглядової ради банку віднесено проведення оцінки діяльності комітетів банку та діяльності правління, визначення політики винагороди в банку, затвердження та контроль дотримання кодексу етики, затвердження політики управління конфліктами інтересів у банку тощо.

Закон також розширює повноваження НБУ з оцінки наявності у ради та правління банку належного рівня кваліфікації та здатності забезпечувати ефективне управління. Тепер НБУ може вимагати зміну персонального складу ради або правління банку, якщо поточний склад цих органів не здатний забезпечувати ефективне управління.

Крім того, закон вніс деякі корективи у діяльність Ради НБУ – скоротив можливості для її втручання в роботу Правління та підвищив зарплати її членам. Закон також запровадив додаткову посаду члена Правління НБУ – тепер їх буде сім, а не шість.

Коментар

«Закон посилює інституційну спроможність Національного банку України здійснювати регулювання та нагляд за діяльністю банківської системи. Посилюється відповідальність органів управління банку (наглядової ради та правління) за прийняті рішення, організацію системи внутрішнього контролю та управління ризиками.

У сукупності це має сприяти прозорості та стабільності діяльності як окремих банків, так і банківської системи в цілому.

Але остаточна оцінка закону може бути зроблена після отримання практичного досвіду застосування законодавчої новації».

Олена Коробкова, Незалежна асоціація банків України

4. Закон, що вдосконалює механізми виведення банків з ринку та задоволення вимог кредиторів, +1,8 бала

Практика показала, що посадові особи банків можуть свідомо приймати рішення, які шкодять фінансовому стану банків заради власної вигоди. Зокрема, вони кредитують пов'язаних з банком осіб на неринкових умовах, купують «сміттєві» цінні папери, виводять ліквідні активи з-під забезпечення за кредитами тощо. Діюче законодавство передбачає відповідальність таких осіб у разі нанесення шкоди фінансовому стану банку. Проте, механізми відшкодування шкоди у багатьох випадках на практиці не дозволяють стягнути збитки.

Закон [1588-IX](#) від 30.06.2021 намагається вирішити цю проблему. Він дозволяє Фонду гарантування вкладів фізичних осіб (ФГВФО) ініціювати провадження в іноземних та міжнародних судах про стягнення шкоди, заподіяної банку внаслідок націоналізації або експропріації майна банку. Закон надає підстави для відшкодування збитків особами, які заподіяли шкоду банку або отримали вигоду внаслідок таких дій. Передбачається можливість добровільного відшкодування такої шкоди.

Закон також дає можливість ФГВФО звертатися до іноземних та міжнародних судів у разі реквізиції, руйнування або знецінення майна банку через військові дії та збройні конфлікти.

Коментар

«Закон спрямований на посилення відповідальності пов'язаних з банками осіб за доведення банків до банкрутства, що має забезпечити надійність окремих банків та стабільність банківської системи в цілому. Разом з тим, певні особливості

прийнятих змін можуть мати наслідком блокування кредитної активності банків, а значить і економічного зростання.

Так, виходячи з положень Закону будь-яка господарська операція банку (за 3 роки до визнання банку неплатоспроможним) – звичайний кредит, пролонгація, реструктуризація – може бути розцінена Фондом, як така, що спричинила збитки, а з осіб, які таку операцію погодили зі сторони банку, може бути стягнуті збитки (школа).

Наразі, ризик існує за будь-якими кредитами, навіть виданими якісним позичальникам».

Олена Коробкова, Незалежна асоціація банків України

5. Закон про цифрову економіку, +1,5 балів

Закон [1667-IX](#) від 15.07.2021 запроваджує правовий режим Дія Сіті для ІТ індустрії.

Цей правовий режим передбачає спеціальні умови оподаткування, працевлаштування та регулювання діяльності компаній, які є резидентами Дія Сіті.

Закон передбачає, що резидент Дія Сіті може залучати працівників на підставі так званих гіг-контрактів. Такі працівники у законі визначені як гіг-спеціалісти. На відміну від договорів про надання послуг, які зазвичай компанії укладають зі своїми працівниками-ФОПами, у гіг-контракті може встановлюватися робочий час і час відпочинку.

Щоб стати резидентом Дія Сіті, середньомісячна винагорода працівників компанії та гіг-спеціалістів повинна бути не менше, ніж 1200 євро, а їхня середньооблікова кількість – не меншою 9 осіб.

Закон також визначає низку договорів, які можуть укласти резиденти Дія Сіті. Зокрема:

- договір про нерозголошення, який фахівець укладає з резидентом та зобов'язується не розголошувати комерційну таємницю або іншу конфіденційну інформацію резидента,
- договір про утримання від вчинення конкурентних дій, який передбачає, що фахівець протягом строку договору зобов'язаний утримуватися від здійснення конкуруючої діяльності, укладення контрактів з іншими компаніями або володіння часткою в компаніях, які здійснюють конкуруючу діяльність,

- договір позики з альтернативним зобов'язанням, коли на вимогу кредитора в якості виконання альтернативного зобов'язання боржник зобов'язаний прийняти його до складу учасників боржника або збільшити розмір його частки у статутному капіталі.

Очікується, що наступним кроком у запровадженні режиму Дія Сіті будуть зміни до Податкового кодексу.

Коментар

«Ініціатива створення законопроекту з'явилася з боку Міністерства з цифрової трансформації. Харківський ІТ Кластер разом з профільною ІТ асоціацією ІТ Ukraine, ІТ комітетом ЕВА та іншими кластерами долучився до обговорення законопроекту.

Від початку було сформовано набір так званих “червоних ліній”, критичних для ІТ індустрії. За рік спільної роботи над законопроектом майже всі зауваження були враховані. Окремим питанням залишається робота ІТ-компаній поза межами Дія ситі. Ми сподіваємось, що процес переходу для тих, хто приймає рішення долучитись до режиму, буде м'яким та поступовим. А всі інші ІТ-компанії зможуть працювати у звичному для себе форматі.

Але дуже важливим залишається питання прийняття податкової частини Дія ситі. Харківський ІТ Кластер підтримує збереження податкового навантаження на ІТ бізнес, яке анонсував Віце-прем'єр-міністр України Михайло Федоров.

Прийняття цього закону дуже змінить роботу ІТ-індустрії, але обсяг змін буде залежати від двох речей – прийняття податкової частини та підзаконних актів, що будуть регулювати імплементацію ініціативи Дія ситі».

Ольга Шаповал, Виконавча директорка Kharkiv IT Cluster

6. Зміни до Закону про Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, +1,0 бал

Коментарі

«Позитивною рисою ухваленого Закону є те, що саме суд матиме право у своєму рішенні про передачу в управління активів АРМА визначати спосіб управління — реалізація чи управління. Також депутати узгодили в цьому питанні закон про АРМА із відповідним положенням чинного КПК. Він унеможливує повернення активу без наявності рішення в ЄДРСР, що прибирає деякі корупційні ризики.

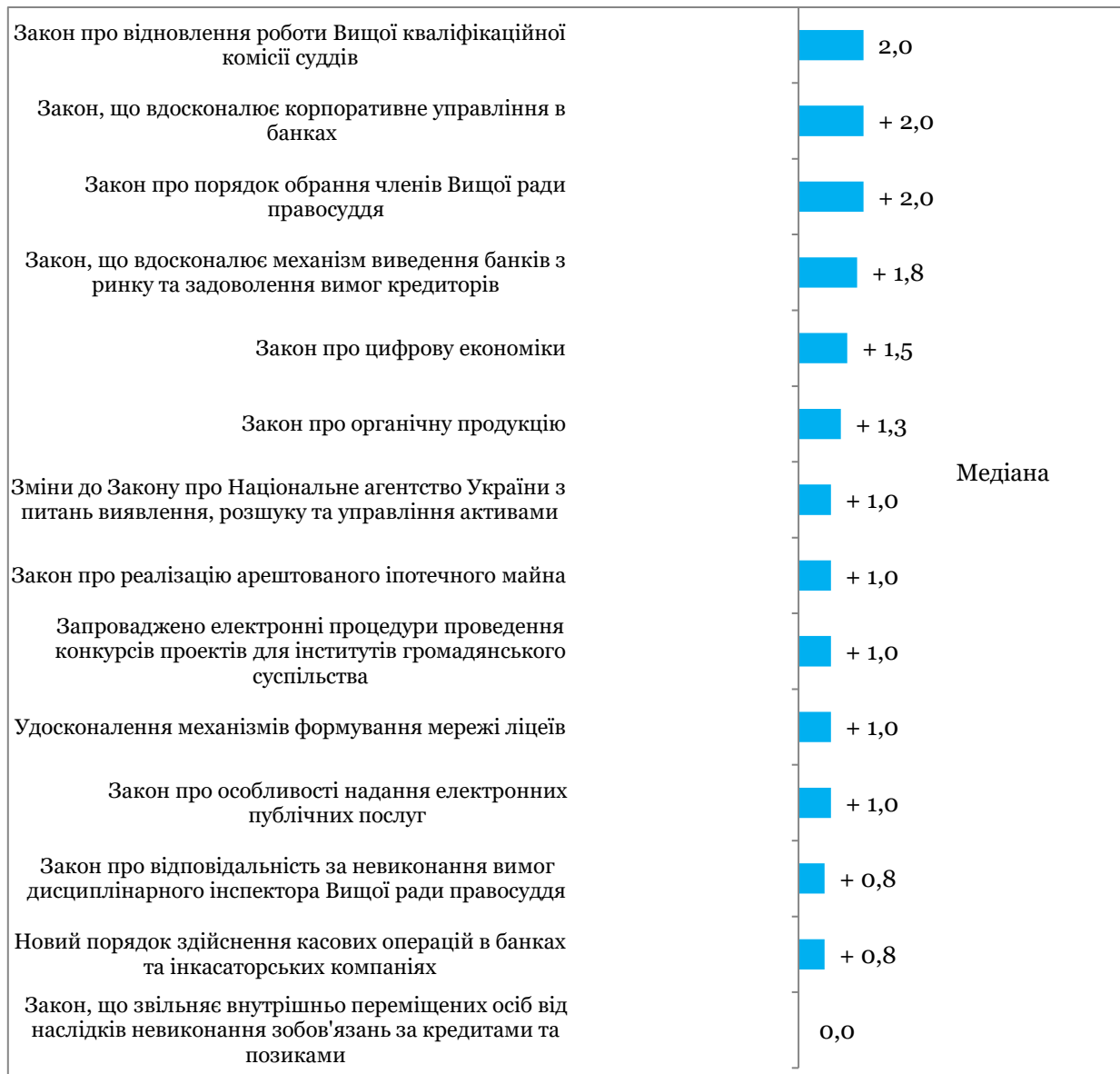
Звужується перелік арештованого майна в кримінальному провадженні, що може бути реалізоване до вироку суду».

Ольга Шаповал, Виконавча директорка Kharkiv IT Cluster

«Ключовим є те, що між першим та другим читанням у цьому законопроекті були усунуті ключові ризики, які могли знизити ефективність роботи АРМА. Закон у прийнятій редакції усуває деякі попередні недоліки (наприклад, розбіжність між визначеною у Законі та КПК України вартістю активів, які можуть бути передані в управління АРМА), а також уточнюється перелік активів, які передані в управління АРМА і можуть бути примусово реалізовані, тобто без згоди власника активу. Передбачена примусова реалізація таких активів у виняткових випадках виключно за рішенням суду. Крім того уточнюється порядок реалізації активів, які конфісковано, до яких застосовано спеціальну конфіскацію чи які стягнуто в дохід держави; АРМА отримає повноваження надавати роз'яснення про можливості управління активами, щодо яких планується ініціювати арешт. Водночас цей Закон набирає чинності з 1 листопада 2021 р., і до того часу критично важливо внести необхідні пов'язані зміни до Кримінального процесуального кодексу України, які б дозволяли АРМА у разі необхідності без зайвих перешкод ініціювати примусову реалізацію активів».

Антон Марчук, Центр протидії корупції

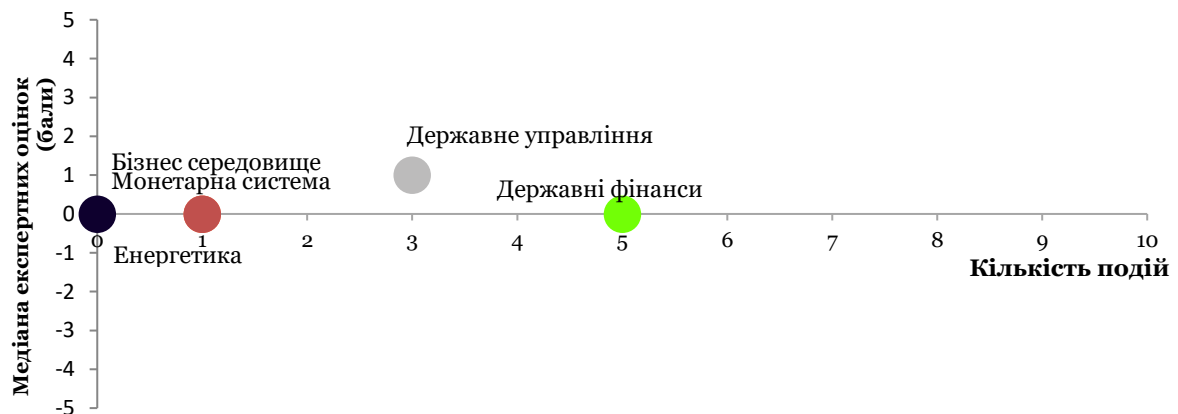
Графік 3. Події, що визначали значення індексу, оцінка події є сумою її оцінок за напрямками, тому вона може перевищувати +5, або бути меншою за -5

Таблиця 1. Оцінки всіх подій та прогресу реформ за напрямками

Державне управління	+1,0
Закон про особливості надання електронних публічних послуг	+1,0
Зміни до Закону про Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами	+1,0
Запроваджено електронні процедури проведення конкурсів проектів для інститутів громадянського суспільства	+1,0
Державні фінанси	+1,0
Закон про цифрову економіку	+1,5
Удосконалення механізмів формування мережі ліцеїв	+1,0
Монетарна система	+1,5
Новий порядок здійснення касових операцій в банках та інкасаторських компаніях	+0,8
Закон, що звільняє внутрішньо переміщених осіб від наслідків невиконання зобов'язань за кредитами та позиками	0,0
Закон, що вдосконалює механізми виведення банків з ринку та задоволення вимог кредиторів	+1,8
Закон, що вдосконалює корпоративне управління в банках	+2,0
Закон про реалізацію арештованого іпотечного майна	+1,0
Бізнес середовище	+1,3
Закон про відновлення роботи Вищої кваліфікаційної комісії суддів	+2,0
Закон про порядок обрання членів Вищої ради правосуддя	+2,0
Закон про відповідальності за невиконання вимог дисциплінарного інспектора Вищої ради правосуддя	+0,8
Закон про органічну продукцію	+1,3
Енергетика	0,0

Графік 4. Значення окремих компонентів Індексу та кількість подій

(Див. графіки та таблиці на сайті http://imorevox.in.ua/?page_id=577, http://imorevox.in.ua/list_rounds.php)

Довідкова інформація: Індекс Моніторингу Реформ (ІМоРе) VoxUkraine призначений надавати комплексну оцінку зусиллям влади України зі впровадження економічних реформ. Індекс базується на експертних оцінках змін у регуляторному середовищі за п'ятьма напрямками:

1. Державне управління
2. Державні фінанси
3. Монетарна система
4. Бізнес середовище
5. Енергетика

Детальніше про Індекс та методологію розрахунку можна дізнатись на сайті imorevox.org.

VoxUkraine- це ініціатива, створена групою міжнародних та вітчизняних економістів, присвячена реформам та економічному розвитку України. Цілями VoxUkraine є поширення науково обґрунтованого аналізу та коментарів щодо економічних та суспільно-політичних подій в Україні, підвищення рівня дискусії та формулювання системного підходу до реформ, а також інтеграція України в світову мережу економістів та діячів, відповідальних за економічну політику.